

Recht voor professionals in de zorg

Mr. F.J.A. Beumer
Mr. M.M.A. Reith

Zestiende druk

Noordhoff Uitgevers

Recht voor professionals in de zorg

Mr. F.J.A. Beumer

Mr. M.M.A. Reith

Met medewerking van mr. R. de Boer

16e druk

Noordhoff Uitgevers Groningen/Houten

Ontwerp omslag: G2K, Groningen/Amsterdam

Omslagillustratie: Corbis

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die desondanks onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich aanbevolen.

0 / 13

Deze uitgave is gedrukt op FSC-papier.

© 2013 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten, The Netherlands.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN (ebook) 978-90-01-84717-3

ISBN 978-90-01-82075-6

NUR 822

Woord vooraf

Sinds het verschijnen van *Recht voor professionals in de zorg* in 1978 kon het boek zeer regelmatig geactualiseerd worden. Dat was noodzakelijk in verband met de ontwikkelingen die het gezondheidsrecht als relatief nieuwe discipline heeft doorgemaakt. Het blijft opmerkelijk dat het gezondheidsrecht geen 'rustig bezit' is, maar steeds in beweging blijft. Zowel de technologische ontwikkeling als de kennelijk geringe stabiliteit van onze waarden en de druk van de kosten op onze (nationale) portemonnee lijken daar debet aan.

Aan de opzet van het boek is niet getornd. De didactische opzet waarbij ieder hoofdstuk een duidelijke en logische indeling heeft, voorafgegaan door een overzichtelijke inleiding, is gehandhaafd. De hoofdstukken worden afgesloten met vragen en, waar mogelijk, met casuïstiek. In deze druk is afscheid genomen van drs. R.M. den Hartog-van Ter Tholen; haar plaats is ingenomen door mr. M.M.A. Reith. Mr. R. de Boer heeft de herziening van hoofdstuk 15 voor haar rekening genomen. Zij is docente (jeugd)recht bij het cluster Social Work van de Hogeschool Leiden.

Zoals gebruikelijk staan de schrijvers open voor bijdragen die tot verbetering van de tekst kunnen leiden.

Dit boek is op persoonlijke titel geschreven. Standpunten en interpretaties komen geheel voor rekening van de schrijvers.

Leiden, voorjaar 2013

F.J.A. Beumer

M.M.A. Reith

Inhoud

Inleiding 9

1 Wat is recht? 11

- 1.1 Is het recht neutraal? 12
 - 1.2 Is het recht conservatief? 12
 - 1.3 Recht en gerechtigheid 13
 - 1.4 Recht en macht 13
 - 1.5 Recht en gezondheidszorg 14
- Vragen 15

2 Rechtsbronnen 17

- 2.1 Welke rechtsbronnen? 18
 - 2.2 De wet 19
 - 2.3 De rechtspraak 20
 - 2.4 Het internationale verdrag 23
 - 2.5 De gewoonte 23
- Vragen 24

3 Systematiek van het recht en het procesrecht 25

- 3.1 Publiek- en privaatrecht 26
 - 3.2 Materieel en formeel recht 27
 - 3.3 Procesrecht 27
- Vragen 34

4 Hoofdzaken strafrecht 35

- 4.1 Waarden en normen 36
 - 4.2 Rol van de overheid 36
 - 4.3 Misdrijven en overtredingen 37
 - 4.4 Twee pijlers van ons strafrecht 37
 - 4.5 Straffuitsluitingsgronden 38
 - 4.6 Veroordeling óf vrijspraak óf ontslag van rechtsvervolging 40
 - 4.7 Straffen en maatregelen 40
 - 4.8 Strafrechttoepassing op jeugdigen 42
- Vragen 45

5 Hoofdzaken burgerlijk recht I 47

- 5.1 Burgerlijk Wetboek 48
- 5.2 Onderwerpen uit het personen- en familierecht 48
- 5.3 Rechtspersonen 50
Vragen 53

6 Hoofdzaken burgerlijk recht II 55

- 6.1 Overeenkomst 56
- 6.2 Toerekenbare tekortkoming 57
- 6.3 Onrechtmatige daad 58
- 6.4 Rechtmatige daad 61
Vragen 63

7 Wettelijke regelingen voor enkele beroepen in de gezondheidszorg 65

- 7.1 Titelbescherming of beroepsbescherming 66
- 7.2 Beroepenwetgeving vóór de Wet BIG 66
- 7.3 Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg 68
- 7.4 Tuchtrecht 74
Vragen, casus, opdracht 77

8 Juridische relaties in de intramurale gezondheidszorg 81

- 8.1 Ziekenhuis – medisch specialist (niet in dienstverband) 82
- 8.2 Ziekenhuis – zorgverlener (in dienstverband) 83
- 8.3 Patiënt – specialist en patiënt – ziekenhuis 83
- 8.4 Patiënt – zorgverlener 84
- 8.5 Zorgverlener – specialist 84
- 8.6 Overzicht relaties en overeenkomsten 85
Vragen en casus 86

9 Beroepsaansprakelijkheid 87

- 9.1 Aansprakelijkheid in het algemeen 88
- 9.2 Civielrechtelijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid 89
Casus 93

10 Patiëntenrecht 95

- 10.1 Grondrechten 96
- 10.2 Grondbeginsel van zelfbeschikking 97
- 10.3 Overheidsbeleid 98
Vragen 101

11 Wettelijke regeling inzake de overeenkomst betreffende geneeskundige behandeling 103

- 11.1 Toestemming en informatie 104
 - 11.2 Vertegenwoordiging 105
 - 11.3 Schriftelijke wilsverklaring 106
 - 11.4 Inzage in het dossier 108
 - 11.5 Lichaamsmateriaal 109
- Casus 110

12 Bescherming bij medisch-wetenschappelijk onderzoek 113

- 12.1 Wet medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen 114
 - 12.2 Geneesmiddelenwetgeving en medisch-wetenschappelijk onderzoek 117
 - 12.3 Wetenschappelijk onderzoek met embryo's 118
- Casus 119

13 Privacy 123

- 13.1 Zwijgplicht en verschoningsrecht 124
 - 13.2 Patiëntendossiers en privacy 126
 - 13.3 Beroepsgeheim en opsporing van strafbare feiten 127
 - 13.4 Relativiteit van de zwijgplicht 128
 - 13.5 Ruimtelijke privacy 129
- Casus 130

14 Klachtrecht en medezeggenschap 133

- 14.1 Opvang, bemiddeling en behandeling van klachten 134
 - 14.2 Wet klachtrecht cliënten zorgsector 135
 - 14.3 Schadevergoeding 136
 - 14.4 Meldingscommissies Incidenten Patiëntenzorg 136
 - 14.5 Medezeggenschap 137
- Casus 138

15 Rechtspositie van de minderjarige 141

- 15.1 Ouderlijk gezag en voogdij 142
 - 15.2 Toestemming tot behandeling van minderjarigen 142
 - 15.3 Informatie aan minderjarigen en ouders 143
 - 15.4 Aantasting van het gezag: kindbeschermingsmaatregelen 144
 - 15.5 Kindermishandeling 146
- Casus 149

16 Recht en geestelijke stoornis of verstandelijke handicap 151

- 16.1 Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen 152
- 16.2 Civielrechtelijke aspecten 161

- 16.3 Strafrechtelijke aspecten [163](#)
[Casus 167](#)

17 Einde en begin van het leven 169

- 17.1 Euthanasie [170](#)
- 17.2 Wet op de lijkbezorging [175](#)
- 17.3 Orgaandonatie [177](#)
- 17.4 Afbreken van zwangerschap [180](#)
- 17.5 Bijzondere vormen van voortplanting [183](#)
[Casus 188](#)

18 Organisatie- en financieringswetgeving 191

- 18.1 Gezondheidswet [192](#)
- 18.2 Wet toelating zorginstellingen [194](#)
- 18.3 Wet marktordening gezondheidszorg [194](#)
- 18.4 Zorgverzekeringswet en Awbz [195](#)
- 18.5 Kwaliteitswet zorginstellingen [196](#)
- 18.6 Stelselwijziging [196](#)
[Vragen 198](#)

19 Arbeidsrecht 199

- 19.1 Overeenkomst met betrekking tot arbeid [200](#)
- 19.2 Arbeidsbescherming: Arbeidstijdenwet en Arbowet [205](#)
- 19.3 Collectieve arbeidsovereenkomst [207](#)
- 19.4 Ondernemingsraad [208](#)
[Vragen 211](#)

20 Sociale zekerheid 213

- 20.1 Ziekte, handicap en preventie [214](#)
- 20.2 Ouderdom, overlijden en kinderen [218](#)
- 20.3 Werk en inkomen [219](#)
- 20.4 Uitvoeringsorganen [221](#)
- 20.5 Instellen van bezwaar en beroep [221](#)
[Vragen 223](#)

Literatuurlijst [225](#)

- Bijlage I Totstandkoming van een wet** [227](#)
- Bijlage II Enige artikelen uit onze wetgeving** [228](#)
- Bijlage III Besluit functionele zelfstandigheid** [235](#)

Lijst van afkortingen [237](#)
Register [239](#)

Inleiding

Recht voor professionals in de zorg is ontstaan uit de behoefte om tijdens de lessen gezondheidsrecht aan opleidingen voor professionals in de zorg, de beschikking te hebben over een beknopte wegwijzer. In deze vorm is het boek geschikt voor basis- en vervolgoopleidingen.

Het boek bestaat uit drie delen.

De hoofdstukken 1 tot en met 6, het eerste deel, geven een korte inleiding in juridische begrippen waarvan kennisname voor de bestudering van het gezondheidsrecht zinvol is. Het eerste deel maakt het mogelijk de studenten van opleidingen waar het vak over enige ruimte beschikt, een zodanige basis te geven dat exploratie van onderwerpen uit het gezondheidsrecht op niet te grote problemen hoeft te stuiten. Deze zes hoofdstukken lenen zich goed voor zelfstudie.

In deel twee, de hoofdstukken 7 tot en met 18, ligt het accent op het gezondheidsrecht. Selectiecriteria voor wat wel en wat niet behandeld wordt, is vooral de relevantie voor de beroepsuitoefening in de zorg geweest.

Het derde deel, de hoofdstukken 19 en 20, bevat onderwerpen uit het arbeidsrecht en de sociale verzekeringen. In veel hulpverleningssituaties spelen deze onderwerpen op de achtergrond een indringende rol. Bovendien heeft de beroepsbeoefenaar als werknemer ook het een en ander van doen met deze onderwerpen.

Wij hebben het boek door groepering van de onderwerpen en de verwijzingen bruikbaar gemaakt voor zowel het lineaire als het modulaire onderwijs. De vragen zijn vooral bedoeld om de student bewust te maken van zijn kennis over essentialia in de tekst. De casuïstiek leent zich meer voor discussie.

1

Wat is recht?

- 1.1 Is het recht neutraal?**
- 1.2 Is het recht conservatief?**
- 1.3 Recht en gerechtigheid**
- 1.4 Recht en macht**
- 1.5 Recht en gezondheidszorg**

Geen enkel inleidend werk in het recht of in een onderdeel van het recht ontkomt aan de vraag: wat is recht? Een vraag die, zoals bijna iedere schrijver dadelijk opmerkt, niet te beantwoorden is. Wij wagen ons, gesterkt door dit algemene onvermogen, niet aan enigerlei vorm van definiëring. Toch laten we in dit hoofdstuk een aantal facetten van het recht zien. We benaderen daarbij het recht vanuit een belangrijke functie die het heeft in de maatschappij. Die functie omschrijven we als volgt: het recht tracht het gedrag van mensen zodanig te beïnvloeden, dat conflicten vermeden of opgelost worden. Het recht doet dat door ordening: door het stellen en handhaven van regels waar de burger zich aan te houden heeft.

Het maken van keuzen is daarbij onvermijdelijk (paragraaf 1.1). Ook moet in die keuzen een zekere continuïteit worden gegarandeerd, voor de rechtszekerheid (paragraaf 1.2). Het recht streeft ten behoeve van de gerechtigheid een evenwicht na tussen de belangen van de verschillende groepen mensen (paragraaf 1.3). Het is vooral de macht van de overheid die ervoor zorgt dat het recht geen dode letter is, maar tot gelding kan komen (paragraaf 1.4). Dit hoofdstuk wordt afgesloten met de rol die het recht speelt in de gezondheidszorg (paragraaf 1.5).

1.1 Is het recht neutraal?

Soms is gedragsbeïnvloeding via regelgeving 'neutraal'. De regel die voorschrijft dat wachtenden voor een stoplicht bij een groen signaal mogen doorrijden, toont ons nauwelijks iets van een levensbeschouwing of een visie op de maatschappij. Meestal echter neemt het recht een duidelijk standpunt in, en is de gedragsbeïnvloeding doortrokken van een zeer bepaald mens- of maatschappijbeeld. Zo mag een werkgever niet zomaar naar eigen goeddunken werknemers op straat zetten. In het eerste voorbeeld lijkt het dat de gedragsbeïnvloeding voornamelijk op een doelmatige afspraak berust. In het tweede voorbeeld zien we dat het moderne denken over sociale verhoudingen bepalend is voor de regel. De regels die louter op doelmatigheid schijnen te zijn gebaseerd, vormen overigens een zeer geringe minderheid. Bovendien kan men zich afvragen of een regel, die de efficiency van het moderne verkeer wil bevorderen, niet gebaseerd is op zeer bepaalde ideeën over onze samenleving. Is het recht neutraal? Per definitie geeft het recht vorm aan waarden en normen van de samenleving. Daarom verschillen de rechtsregels van tegenwoordig met die van een paar honderd jaar geleden en is ons recht anders dan bijvoorbeeld het Chinese recht. In dat opzicht is het recht verre van neutraal. Het recht doet bovendien uitspraken en wil dat we ons onderwerpen aan die uitspraken, teneinde conflicten op te lossen of te voorkomen, zelfs als wij als individuen niet achter de in het recht vastgelegde waarden en normen kunnen staan.

Doelmatigheid

Waarden en normen

1.2 Is het recht conservatief?

Vaak wordt het recht verweten achter de maatschappelijke ontwikkelingen aan te lopen, of zelfs remmend daarop te werken. Het recht, zo zegt men, handhaaft de bestaande orde. Zulke uitspraken maken ons nieuwsgierig naar de makers van het recht. In Nederland zijn dat de wetgever, dikwijls regering en Staten-Generaal, en de rechter. Wetten komen in het algemeen tot stand na een omvangrijke procedure. Dat maakt het slagvaardig reageren op actuele gebeurtenissen moeilijk. Het is trouwens de vraag of een wetgeving die à la minute op ontwikkelingen reageert, zo gewenst is. De burger heeft behoefte aan zekerheid, ook aan rechtszekerheid. Soms leiden gebeurtenissen in het openbare leven tot nogal overspannen reacties, zowel van overheid als publiek. Gelukkig komt het naar aanleiding van dergelijke uitingen niet tot een soort gelegenheidswetgeving. Zodra dat zou gebeuren, zou er iets elementairs, de zekerheid dat er recht is, verloren gaan. Bovendien hebben wetten ook om andere redenen vaak een lang leven, bijvoorbeeld omdat de materie bijzonder complex of omvangrijk is. De rechtspraak komt voor een belangrijk deel tegemoet aan de bezwaren van de wat starre wetgeving. In de rechtszaal wordt recht gemaakt, recht dat zich dient te bewegen tussen de lijnen van de wet. Dat recht nu kan zich flexibel aanpassen aan de specifieke eisen, die mensen in een bepaalde periode aan het recht stellen. De opvattingen over mens en maatschappij veranderen snel, maatschappelijke structuren worden complexer. Dat maakt dynamisch 'rechttersrecht' nodig. Of het recht conservatief genoemd mag worden, hangt in niet geringe mate af van de kwaliteit van de rechtspraak. Slagen rechtters erin datgene wat in de samenleving leeft te verdisconteren in hun uitspraken?

Rechtszekerheid

Het recht volgt de zich vernieuwende opvattingen over de bescherming van bepaalde belangen in conflicten, het legt die ideeën ook vast, maar op hun beurt beïnvloeden wet en rechtspraak de vernieuwing van de verschillende opvattingen.

1.3 Recht en gerechtigheid

Bij het oplossen of voorkomen van conflicten zoekt het recht naar evenwicht. Belangen van partijen worden tegen elkaar afgewogen. De overheid (als representant van de gemeenschap), een groep en een individu kunnen partij zijn.

Evenwicht

In het strafrecht zien we dit zoeken naar evenwicht het duidelijkst. De burger die met de strafrechter in aanraking komt, zal zijn straf voor een belangrijk deel als vergelding dienen te zien voor het leed dat hij anderen heeft aangedaan. De dader heeft een evenwichtssituatie in de samenleving verstoord. De straf probeert het verstoorde evenwicht te herstellen. Toch zal die straf in lang niet alle gevallen voor hetzelfde strafbare feit dezelfde zijn. De ene dader zal misschien een geldboete krijgen, terwijl de andere een vrijheidsstraf moet ondergaan. De rechtvaardigheid, of liever de gerechtigheid, eist dat het recht de zwakkere beschermt en begrip toont voor de mens wiens gedrag hem niet kan worden aangerekend. De belangen van individuen, maar ook die van samenleving en individu, kunnen alleen met elkaar in evenwicht worden gebracht, als het recht oog heeft voor het bijzondere van het individu. Dit betekent tevens dat rechtsgelijkheid een eis is van gerechtigheid. In identieke gevallen dient het recht een identieke oplossing te geven. De gerechtigheid bevindt zich in een merkwaardig spanningsveld: enerzijds eist zij voor gelijke monniken gelijke kappen, anderzijds heeft zij oog voor het specifieke belang van het individu.

Gerechtigheid

1.4 Recht en macht

Men kan zich afvragen of het recht zijn functie in de samenleving zou kunnen vervullen, als het niet gesteund werd door macht; macht die ordening brengt tussen groepen van individuen, opdat hun onderlinge belangentegensstellingen niet leiden tot een oorlog van allen tegen allen. Die macht wordt in ons rechtssysteem gekanaliseerd door de overheid. Het overheidsapparaat dwingt ons tot onderwerping aan het recht.

Overheids-
macht

Aan de andere kant beschermt het recht met behulp van macht de mens tegen inbreuken op zijn fysieke en psychische integriteit. Macht zorgt ervoor dat ook de zwakke tot optimale ontplooiingskansen en zelfbepaling kan komen. In de praktijk faalt deze beschermingsmacht nog wel eens. Het blijkt dikwijls moeilijk recht te krijgen. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen. Procederen kan kostbaar zijn, rechtshulp is niet altijd even makkelijk te krijgen, en bovendien zijn de meeste mensen slecht op de hoogte van hun rechten en plichten. Op de eerstgenoemde oorzaken komen we elders in dit boek terug (zie 2.3.3). Voor wat betreft de laatste oorzaak zien we dat eigenlijk alleen aan sommige beroepsopleidingen het vak recht gedoceerd wordt. In het middelbaar onderwijs ontbreekt het vak. Mensen weerbaar en mondig maken, begint met het leren van hun rechten en plichten!

Beschermings-
macht

1.5 Recht en gezondheidszorg

De belangstelling van juristen voor de gezondheidszorg is nog niet zo heel oud. Pas in de jaren zestig van de vorige eeuw gingen juristen zich systematisch bezighouden met de relatie tussen recht en gezondheidszorg. Twee belangrijke oorzaken kunnen worden genoemd voor het ontstaan van die juridische interesse. De omvangrijke ontwikkelingen in de geneeskunde zorgden voor problemen die voordien onbekend waren. Te denken valt bijvoorbeeld aan orgaantransplantatie, waardoor vragen omtrent de eigendom van organen, de beslissingsbevoegdheid tot donatie en het doodscriterium ontstonden. Een andere belangrijke oorzaak ligt in de veranderingen in de mens- en maatschappijvisie binnen de samenleving. De grote nadruk op zelfontplooiing, eigen verantwoordelijkheid en wilsvrijheid leidde tot een verandering in het denken over allerlei relaties. Juist de verhoudingen in de gezondheidszorg, waar de eigen verantwoordelijkheid van de patiënt miniem leek, kwamen in de volle publieke belangstelling te staan. Deze beide oorzaken, de medisch-technische ontwikkelingen en de verandering in mens- en maatschappijvisie, hebben in samenhang met elkaar tot juridisering van de verhoudingen in de gezondheidszorg geleid. Onder juridisering verstaan we het langs juridische wegen oplossen van problemen tussen mensen. Passen we het in de vorige paragrafen behandelde toe op de gezondheidszorg, dan zien we dat het recht verre van neutraal is. De rechtsontwikkeling met betrekking tot bijvoorbeeld euthanasie heeft vrijwel geheel in de rechtspraak plaatsgevonden. Pas veel later is de wetgever zich gaan bezighouden met het euthanasieprobleem. Dit maakt duidelijk dat, als de wet niet in de pas loopt met de ontwikkelingen, de rechter flexibel kan reageren. Het kan daarbij niet ongunstig zijn dat de wet ietwat achterblijft. Op die wijze kunnen de maatschappelijke opvattingen goed uitkristaliseren. Uiteindelijk heeft een wettelijke regeling de opvattingen van de rechtspraak vastgelegd. Een wettelijke regeling waarbij artsen die, onder voorwaarden, euthanasie verrichten, op voorhand straffeloos blijven, bestaat echter nog steeds niet. Het Wetboek van Strafrecht verklaart het doden op verzoek nog altijd strafbaar (zie paragraaf 17.1).

Ook in de gezondheidszorg zoekt het recht naar een evenwicht tussen de belangen van partijen: zo is bijvoorbeeld regelgeving tot stand gekomen om medisch-wetenschappelijk onderzoek waarbij mensen betrokken zijn, te reguleren. Ten slotte zien we dat juist in de gezondheidszorg de positie van de patiënt, die verondersteld wordt de zwakke partij te zijn, wordt versterkt. Patiënten hebben rechten en plichten. In het streven de 'zakkere' te helpen hebben juist die rechten erg de nadruk gekregen gedurende de laatste jaren.

Het onderdeel van het recht dat zich met de gezondheidszorg bezighoudt, is het gezondheidsrecht. Gezondheidsjuristen vinden we op veel plaatsen bij de overheid, in de advocatuur, in de wetenschap, bij het onderwijs enzovoort. Aan een aantal universiteiten, namelijk die van Amsterdam (UvA en VU), Maastricht, Rotterdam, Leiden, Groningen, Nijmegen en Utrecht, zijn hoogleraren benoemd; studenten kunnen zich daar tijdens de juridische opleiding met dit vak bezighouden.

In dit boek nemen onderwerpen uit het gezondheidsrecht een centrale plaats in. De hoofdstukken 7 tot en met 18 bevatten stof die tot het gezondheidsrecht wordt gerekend.

Vragen

- 1.1** Noem een belangrijke functie van het recht.
 - 1.2** Waarom is er naast wetgeving ook 'rechtersrecht' nodig?
 - 1.3** Wat wordt bedoeld met de term 'beschermingsmacht'?
 - 1.4** Geef een voorbeeld ontleend aan de gezondheidszorg, waaruit blijkt dat recht niet waarde vrij is.
-